

SERIE U.
BALI EN LOMBOK.

N^o. 62.

DESA'S EN SOEBAKS (1932).

Onderstaande toelichting bij nevensgaand kaartje is nog van de hand van prof. mr. C. van Vollenhoven.

Nevenstaand kaartje brengt voor één stuk van Bali — het district Kediri van het voormalige landschap Tabanan — in beeld, hoe het sawah-gedeelte der dēsa's en de soebak's over elkaar heen liggen. Niet alleen in Zuid-Bali is de toestand in het algemeen gelijk op dit kaartje aangegeven, doch evenzeer in Noord-Bali. Elke dezer dēsa's heeft — naast haar raadhuis en haar doodentempel — haar eigen dēsa-tempels, poera poeseh en poera balē agoeng; elk dezer waterschappen hebben een eigen soebak-tempel of poera soebak. De hier geteekende dorpen zijn dēsa's volgens 's lands adat, geen door het bestuur geformeerde.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI

SERIE U.

BALI EN LOMBOK.

N^o. 63.

AFKOMST, STAM- EN KLASSENINDEELING DER
BALIERS (1921).

Uit de memorie van overgave van de onderafdeeling Badoeng van den toenmaligen controleur V. E. Korn, gedagteekend 9 Mei 1921.

De oorspronkelijke Baliërs (Baliaga) zijn als op zich zelf staande groepen in de onderafdeeling Badoeng niet meer te vinden. De inwoners van dit ressort beschouwen zich als afstammelingen van de vroegere overheerschers en noemen zich wong Madja'pait. Sommigen vinden dat nog niet mooi genoeg en heeten zich wong madjakling. Behalve met de van Java komende Hindoe's hebben de Baliërs zich echter zeer sterk met andere inlandsche rassen vermengd, want er heeft een drukke menschenhandel bestaan op Celebes, de Molukken en de Timorgroep, terwijl anderzijds Balische slaven in grooten getale werden uitgevoerd naar Java, zoodat zich bij voorbeeld te Batavia afzonderlijke Balische wijken gevormd hebben. De vermenig met andere rassen heeft als gevolg gehad, dat men de meest uiteenlopende typen onder de bevolking aantreft, en voor iemand, die, als steller dezer nota, in de Molukken gediend heeft, zijn voornamelijk opvallend de typen, die sterk aan de Halmaherasche alfoeren herinneren. Over dit onderwerp verder uit te weiden komt mij voor buiten het bestek dezer memorie te vallen, ik verwijs daarom verder naar het werkje van Van Roon en de Encyclopaedie van Ned.-Indië, 1e deel.

Liever wil ik een enkel woord wijden aan de groote bevolkingsgroep der Soedra's of Kaoela's, ten eerste omdat wat de Encyclopaedie van Ned. Indië daarover zegt zeer poovertjes is, en ten tweede omdat ieder bestuursambtenaar te zijner tijd met groepen uit die groote massa te maken krijgt, t.w. wanneer hunne goede rechten door aanmatiging der triwangsa in gevaar komen. Evenals de leden der drie kasten onderverdeeld zijn in klassen, waarvan de een hooger is dan de andere, bestaan ook bij de Soedra's zulke afdeelingen, t.w. Bendesa, Senggoehoe, Pasek, Gadoeh, Ngoekoehin, Kebajan, Tangkas, Pandai en Bebandem¹⁾, terwijl er dan nog een groote groep overblijft, die heelemaal geen

¹⁾ Verg. boven, blz. 377. — Noot van de commissie.

bangsa heeft en wordt aangeduid met den verzamelnaam van Soedra djati. Van genoemde afdeelingen staan de Bendesa's het hoogst; zij hebben van oudsher gezag over het volk uitgeoefend. Dan komen de Senggoehoe's, die in vele gevallen met de pedanda's concurreeren en dan ook vaak met hen verschillen terzake van bevoegdheden bij verschillende plechtigheden. Het zijn soedra's, die de Wēda's bestudeeren en reciteeren, zich vaak als pedanda's kleeden en als zoodanig optreden en die zich en hunne kinderen dan Ida noemen, het gebruikelijk praedicaat voor Brahmanen. Volgens dezen zouden de Senggoehoe's op slinksche wijze tot kennis van de Wēda's zijn gekomen. Ik kan hier dit verhaal niet in zijn volle lengte weergeven, doch het komt hierop neer, dat een widadari, getroffen door de wraak der goden, in een boeta veranderd, en naar een kerkhof verbannen wordt, waar hij zich voedt met menschen vleesch. Hij wilde eens een pedanda opeten, maar werd door dezen ertoe gebracht tapa te verrichten, werd als belooning daarvoor weer mensch en trad bij den pedanda in dienst. Eens was de pedanda, op een balé gezeten, bezig zijn leerlingen te onderrichten, en zat I. Senggoehoe onder de balé, die met een overhangende mat was toegedekt, zoodat hij alles hoorde. De pedanda, die de geheime wetenschappen ontdekt zag, verbond toen I. Senggoehoe aan zich als drager van bidgerei en boeken en droeg hem het verrichten van verschillende godsdienstige handelingen op enz.

Bij een echten Senggoehoe moet men met dit verhaal niet aankomen; hij toont dan dadelijk het Wetboek Eka Pretama, waarin men den oorsprong van alle dingen kan vinden. Daarin staat te lezen, dat er drie soorten brahmanen zijn: Siwa, Boddha en Boedjangga; welnu die Boedjangga, dat zijn de Senggoehoe's. Brahmana Siwa kreeg de „roewa benéda" (Ong), de Brahmana Boddha de Trikona en de Boedjangga de Tjatoer Winasa. Over dat interessante boek zwijg ik ook verder, doch verklaar nog alleen, dat de Brahmaan van een beroep op dat wetboek niet wil weten; Boedjangga zegt hij, beteekent heelemaal niet Senggoehoe, doch wil zeggen poedja-angga, verheffing des lichaams, en wordt gezegd van alle personen die door rein leven en wēda-studiën „soetji" zijn geworden en daarna de wijding tot pedanda ontvangen hebben. Zoo zou het lid van den Raad van Kerta's Sang Resi Ngoerah Majoen, oorspronkelijk een goesti, ook Boedjangga geheeten kunnen worden (men leze v. d. Tuuk's woordenboek op bovengenoemde woorden, Van Eerde's meergenoemd artikel¹⁾, en voor boedjangga nog in het bijzonder „Oud en Nieuw uit de Javaansche letterkunde" van Dr. Hazeu).

De pandai's zijn een tweede categorie, die de pedanda's moeilijkheden berokkenen. Zij beweren zelf toja tirta te kunnen verwaardigen en nergens pedanda's bij noodig te hebben, ook niet bij

¹⁾ Bedoeld is waarschijnlijk diens „Hindu-Javaansche en Balische eeredienst" in Bijdr. Kon. Inst., deel 65 (1911). — Noot van de commissie.

de lijkverbrandingen. In Gijajar heeft deze door de Brahmanen bestreden zienswijze aanleiding gegeven tot een ernstig conflict, in het geval van de smeden te Beng, waarvan ook de Koloniale Verslagen melding hebben gemaakt.

In het begin van mijn bestuur over deze onderafdeeling (1918) werd ik eveneens voor zoodanig conflict gesteld. De pendanda's van de Kerta vroegen berechting door den Raad, hetgeen door mij geweigerd werd, aangezien pendada's ongeschikt zijn te oordeelen in een geschil, waarin hun groep zelf de beleedigde partij is, en ten tweede omdat het vertrouwen der pandai's in hun eigen „tirta” een geloofskwestie is, waarin zij vrij dienen te blijven. Ik heb deze zaak dan ook ondershands geschikt. De toestand was aldus: 1. de pandai's wilden de lijkverbranding geheel zelf leiden zonder Brahmanen en met eigen toja tirta; 2. de dèsa achtte zoodanige verbranding niet toelaatbaar op haar sema; 3. de dèsa eischte van de pandai's, dat zij de lijkverbranding zouden houden op de lijkenplaats der lepralijders. Mijne beslissing, waarmee beide partijen tevreden waren, was aldus: De pandai's regelen de lijkverbranding net als zij zulks willen; de dèsa heeft het recht de sema daarvoor niet beschikbaar te stellen, doch niet om de plaats, bestemd voor lijken van verachte lieden, daarvoor aan te wijzen; de pandai's mogen de lijkverbranding houden op een erf, sawah of tegal, waarop zij bezitsrechten uitoefenen.

Ik kan over die klassen onder de soedra's niet verder uitweiden, doch hoop dat er eens een nauwgezette studie van gemaakt zal worden, overtuigd als ik ervan ben, dat daarmee een studie gemaakt zal worden van de oorspronkelijke Baliërs. Een enkel woord nog over de per bali's, de Alengkadjeng en Wargi, wier naam meestal voorzien wordt van de praedicaten Goesi, Si en G d é. De Goesi's zijn volgens sommigen de vóór-Hindoesche landsadel van Bali, volgens anderen door den vorst opgeheven Soedra's, terwijl eene derde meening hen beschouwt als gedegradeerde Wésia's. De vroegere Djaksa Si Ktoet Sawoenggaling stamt uit het Mengwische vorstengeslacht, doch een zijner voorvaderen is met een soedra-vrouw gehuwd en bij haar gaan inwonen, waarop hij tot Si werd gedegradéerd. De W a r g i 's worden beschouwd als gunstelingen van vorsten en aanzienlijken van kaste, die met eene vrouw uit hunne familie waren getrouwd.

Over de volksgebruiken der Baliërs zal ik niet uitweiden. Wijlen Agerbeek heeft in zijn keurig artikel „Gebruiken en gewoonten in de afdeeling Zuid-Bali” daarvan een overzicht gegeven. (Tijds. T. L. en V. 1915).

De vreemdelingen beoefenen met de meeste vrijheid hun eigen godsdienst. Er is een moskee te DènPasar en Kapaon, en een langgar te Sangan. De Chineezzen hebben hunne tempels en begraafplaatsen te Koeta, Benoa en DènPasar.

SERIE U.

BALI EN LOMBOK.

N^o. 64.

AWIG-AWIG VOOR EEN ADAT-DESA (1932).

De vertaling is nagezien en verbeterd door dr. R. Goris, van wien ook de noten zijn.

Awig-awig

dèsa adat sané meanggé ring poerâ loeuer Batoe Kae, miwah ring dèsa Wongaja Gdé, loewir sané medésâ adat, sané moenggah ring sor soerat poeniki: 1. bandjar Wongaja Gdé, 2. bandjar Bendoel, 3. bandjar Klontjing, 4. bandjar Batoe Kambing, 5. bandjar Bengkel, 6. bandjar Amplas, 7. bandjar Sesandan.

Sangkepan ring Poerâ Loeuer Batoe Kae ring dina Anggara Kliwon Djoeloengwangi, miwah Boeda Kliwon, Sanistjara Kliwon.

Sané patoet njangkepang: I Koebajan, I Pasek, I Penjarikan, I Klian dèsa adat, miwah I Djoe-roearah adat.

Baboeatan I Klian sami rikala sangkepan loewiripoen: daksina, tetaboehan djangkep, sami goetjian.

I Krama dèsa moeat perani,

Awig-awig

voor een adatsdorp; gebruikt voor Poere Loeuer Batoe Kae en in de dèsa Wongaja Gdé, en daar, waar vanouds één adat gevolgd wordt en wel in: 1. Wongaja Gdé, 2. Bendoel, 3. Kelontjing, 4. Batoekambing, 5. Bengkel, 6. Amplas, 7. Sesandan.

Vergadering in de Poera Loeuer van Batoe Kae op Dinsdag Kliwon Djoeloengwangi en op Woensdag Kliwon en Zaterdag Kliwon.

Aanwezig moeten zijn om te vergaderen: de koebajan, de pasek, de penjarikan, de klian dèsa adat, en de djoe-roearah adat.

De klians zullen meebrengen op de sangkepan: daksina¹⁾, tetaboehan²⁾, en drinkglazen.

De desaleden zullen ter ver-

1) Ingredienten voor de offers: rijst, klappers, duiten en bladeren van vruchten.

2) Dranken die worden geofferd.

pada mebobot 1000 djinah bolong, kang sandiri, sané njangkepang tan moeat perani

Sané moeat perani, jèn kirang ring bobotan sijoe, ogija majalin sekadi kekirangan.

Sané tan memoeat perani keni danda 500 djinah bolong.

Sané tan raoeh paroem, jogija danda 650 djinah bolong.

Janing sampoem ngawitang bebawos ring I Krama desa adat, wènten aris Krama dèsa wawoe rawoeh, poenika jogija keni pengasep 50 djinah bolong.

Sané jogija kebawosang ring sangkepan, atji-atji sané patoet keatoer ring poera-poera. Loewir atji-atjin soebak, miwah pengatji-atjin dèsa, joadin bandjar, jan wènten pekarjan I Krama dèsa adat, miwah karja ring poera-poera, miwah ring penjiwian soebak, loewir ring dèsa adat.

Janing sampoem I Krama dèsa keni arah-arah, padé ipoen poeroen tan ngajah, patoet danda djadma poenika 125 djinah bolong.

Jan sampoem I Krama adat ngambil pekarjan, wènten malih djadma wawoe rawoeh, ogija keni pengasep 50 djinah bolong.

Jan wènten Krama dèsa sinalih toenggil tan toeroet ring pemargin krama dèsa, patoet atoerang ring Kerta, ring sampoem kesalitan antoek sang Kerta, miwah sang koewasa-koewasa ring djagat. Padé malih tan mitoeroet perèntah

gadering perani¹⁾ meebrengen, ieder een hoeveelheid ter zwaarte van 1000 kèpèngs²⁾. De hoofden, die de vergadering hebben bijeengeroepen, behoeven geen perani mee te brengen.

Wiens hoeveelheid perani lichter is dan het voorgeschreven gewicht moet met kèpèngs aanvullen tot dit gewicht bereikt is.

Wie geen perani meebrengt wordt beboet met 500 kèpèngs.

Verzuim na oproeping tot een vergadering wordt beboet met 650 kèpèngs.

Wie ter vergadering verschijnt als deze reeds is geopend, krijgt 50 kèpèngs boete.

Op de vergaderingen zullen worden besproken welke offers in de tempels gebracht moeten worden, zoowel in de waterschapstempels, als in de dorps- en wijktempels. De diensten, te verrichten voor de desa of het waterschap, zullen ook bespreking vinden op deze vergaderingen.

Wie nalaat de hem opgedragen diensten te vervullen wordt beboet met 125 kèpèngs.

Wie te laat op het werk verschijnt, indien de anderen reeds zijn begonnen, krijgt 50 kèpèngs boete.

Wie dit desareglement niet opvolgt zal worden aangeklaagd bij de inheemsche rechtbank. Bij herhaling zal hij uit de desa worden gestooten met verbeurdverklaring van zijn erf.

¹⁾ Een Inlandsch koekje en rijst z.g. „pangkonan” met eieren, speciaal gebruikt bij den eeredienst.

²⁾ Kèpèng, een muntstukje ter waarde van \pm 1/5 cent.

krama dèsa sané kemanggéhang antoek I Krama dèsa, djadmané poenika ogija, toendoeng. Pekarangan djadma ring arep, wenang keambil antoek I Krama dèsa tan jogija malih kebawosang.

Janing sampoen wènten djadma njandang ngarangin, sinalih toenggil, jan sampoen toeroet ring perèntah Krama dèsa, poenika wogija tiwakin.

Sané wogija ngajah ring adat, djadmané sesomah, miwah sentana, baloe mekrambéan.

Ajahan dèsa adat ring poera-poera, moewah ring dèsa-dèsa, loewiripoen mererisak ring poera, ring kala paodalan, 2. mabad ring marginé, sakoewoeban poera.

Perekenan I Krama dèsa sané kemanggéhang kelapa, gendis, miwah lanlanan. I antjangan patoet keni saoepekarana paébat, loewiripoen: tingkih, oejah, bawang kesoena, beboengkilan djankep, pengikihan, pengorengan, koewali, taloh, moewah tikeh soekela.

Indik sesalitan, mitoeroet kadi ring sor poeniki: 1 Krama dèsa salit 650 djinah bolong, I Klian wogija nikelsepisan 1300 djinah bolong. I Dèsa salit 50 djinah bolong, I Klian wogija nikel sepisan 100 djinah bolong.

Poeniki awig-awig sané meanggé ring dalem dèsa adat Wongaja Gdé, sané kemarginin antoek I Krama dèsa adat, pekarjan ipoen, sekadi ring sor soerat poeniki, loewiripoen: 1. ngabèn, 2. neloeboelanin, 3. mesangih, 4. naer hoetang ring déwa; tjendékipoen saloewiring soeka doeka sané ring dèsa adat.

Aan een ieder die de desaplichten trouw vervult moet een erf worden verstrekt.

Leden van de desavereeniging zijn: de getrouwde mannen, sentana's¹⁾, weduvenaars met meerdere kinderen (en eventueel klein-kinderen).

Tot de diensten, die verricht moeten worden behooren het schoonhouden van de tempels gedurende de offerfeesten en het schoonhouden van de wegen, behoorende bij den tempel.

De desalieden moeten klappers, suiker en koekjes meebrengen. De helpers (desa-loopers) moeten zorgen voor specerijen, slacht- en kookbenodigdheden, eieren en ongebruikte matten.

Waar een desalid bedreigd wordt met 650 kèpèngs boete draagt dit voor de hoofden twee malen zoo veel of 1300 kèpèngs, waar de leden 50 kèpèngs boete moeten betalen is het hoofd 100 kèpèngs verschuldigd.

Deze awig-awig (reglement) voor de desa Wongaja Gdé wordt gebruikt door de desalieden voor de navolgende feesten: 1. ngabèn (lijkverbranding); 2. neloeboelanin (huiselijk feest, indien een kindje drie maanden oud is); 3. mesangih (tanden-vijlen); 4. naer hoetang ring déwa (een gelofte vervul-

¹⁾ Sentana = oudste zoon, erfgenaam, soms aangenomen kind.

I adat poenika ngemedalang petjingkrem kang sandiri, pada me-50 djinah bolong.

Janing I adat nganggé diadania, patoet keni batoe-batoe ngetang pekarjannia, moewah ngetang koeweh kidik djadma.

Janing nganggèn djadma 50 diri, makarja setengah raina, patoet keni batoe-batoe 1000 djinah bolong. I Sekehe poeniké moeat pelakaran, seloewiring keidih antoek sang ngoewangoen karjané ring arep tan pesangoe. Janing mesangoe, tan mebatoe-batoe antoek djinah.

Sané tan rawoeh ngajah, patoet keni danda I soekoe.

Indik djadmané palas mekoerenan, keni ajah tetep.

Saloewiring njorah isin abian ring dèsa adat, wogija salit 2500 djinah bolong.

Janing bantèng, koeda, kebo, bawi ngeroesak pabianan, patoet ketaban, kang sandiri, 650 djinah bolong.

Wènten bantèng, pitoewi koeda, kebo, djaran, rikala ngeroesak pabianan tan keni kedjoek antoek sang medroewé pabianan, jan sampoen terang wènten manggihin lijang ring sang medroewé abian, jogija taler ketaban, indike asapoenika.

Jan wènten djadma ngaäk pagéhan abian, wogija salit sekadi ngemaling isin abian.

Jèning wènten I Krama dèsa adat, ngoewangoenang pepajonan, loeiripoen: noemakoeh djineng, balé gdé, oemah gdé, gedong gdé, sanggah gdé, djadmané poenika

len aan de goden); kortom alle categorieën van feesten in de desa.

Nieuwe leden betalen een inleggeld à 50 kèpèngs.

Indien een desalid een adatfeest wil geven moet hij de kosten hiervan betalen naar rato van het werk en het benodigd aantal menschen.

Wie 50 menschen gebruikt gedurende een halven dag betaalt 1000 kèpèngs. De werkers zijn verplicht grondstoffen te leveren en ontvangen geen kost. Indien voeding wordt verstrekt behoeft geen geld betaald te worden.

Wie niet uitkomt voor deze diensten verbeurt f 0.50 boete.

Gescheiden mannen blijven heerenplichtig.

Wie te veld staande vruchten steelt wordt beboet met 2500 kèpèngs.

Koeten, paarden, karbouwen en varkens, die te veld staande gewassen vernielen, mogen worden gevangen; de eigenaar kan het dier terugbekomen, na betaling van 650 kèpèngs.

Indien koeten, paarden of karbouwen te veld staande gewassen vernielen en niet gevangen kunnen worden, doch minstens een getuige, behalve de eigenaar van den tuin, de overtreding gezien heeft, zoo mogen deze dieren naderhand worden buit gemaakt.

Wie de afrastering van een tuin stuk maakt wordt gestraft als is bepaald voor diefstal van te velde staande gewassen.

Indien een desalid bezig is te bouwen een padischuur, een looerhuis, een woning, een steenen huis of een offerhuis, verkrijgt hij vrijstelling van desadiensten voor

sami patoet polih mepoewangkin ring I Krama dèsa adat, nanging ngoenadika pekarjan, pinih berat pekarjan sang noemakoeh, polih mepoewangkin 25 dina, tjendekipoen ngoenedika pekarjan.

Janing wènten pekarjan I Krama dèsa adat loewiripoen: ngabèn, neloeboelanin, njanggih, nawoer hoetang ring déwa, djadmané medroewé karja poenika jogija ngidih pelakaran ring I Dèsa, loewiripoen: 1. tihing, 2. poenjan boewah, 3. petoeng, 4. kajoe adeng, 5. njoeh, basé, 7. boewah, saloewiring oepekarjan paobat, jogija sang medoewé karja ngidih ring krama.

I Krama dèsa adat nanggoeng pekarjan, loewiré: 1. wantilan genah wadah; 2. asagan genah mepekarjan; 3. asagan oemah paon; 4. asagan genah banten.

Indik padéwasan ngabèn ring noemakoeh oemah, ngabèn sané kearepang, noemakoeh oemah wangedjang; sapoenika prareman I Dèsa adat.

Pangéling-éling poerané ring Batoe Kaoe, droewèn djagat Tabanan, Badoeng:

Padalan Poera:

Batoe Kaoe ring dina Weraspati Oemanis Doengoelan;

Salahan ring dina Boeda Oemanis Djoeloengwangi;

Njangloeh ring dina Boeda Oemanis Tambir;

Dalem ring dina Boeda Oemanis saloewiring oekoe;

Balé Agoeng Wongaja ring

ten hoogste 25 dagen en steeds naar gelang van de zwaarte van dat werk.

Indien een desalid een feest moet geven zooals ngabèn, neloeboelanin, mesangih, of naer oetang ring déwa, kan hij het materiaal vragen van de desa, nl. voor bamboe, pinangstammen, petoeng, brandhout, klappers, sirih, pinang en specerijen.

De desagenooten zorgen voor: 1. schuur voor de verbrandingtoren (wantilan wadah); 2. bamboetafels (asagan, balé-balé) om aan te werken; 3. bamboetafels in de kookplaats; 4. bamboetafels voor de offers.

Naar de beslising van desaleden moet iemand, die een huis aan het bouwen is, zijn werk tijdelijk staken op den dag van een lijkverbrandingsfeest.

Memorie voor den tempel Batoe Kaoe in het landschap Tabanan en Badoeng:

Odalan¹⁾ in de poera:

Batoe Kaoe op Donderdag Oemanis na de Galoengandag;

Salahan op Woensdag Manis Djoeloengwangi;

Njangloeh op Woensdag Oemanis Tambir;

Dalem op Woensdag Oemanis van elke oekoe²⁾;

Balé Agoeng Wongaja op

¹⁾ Jaarfeest.

²⁾ Een boema komt ééns per 35 dagen (= 5 woekoe's) voor.

dina Anggara Kliwon sasih kapat;
 Klontjing ring dina Boeda Oemanis Koerantil;
 Balé Agoeng Bandoel ring dina Boeda Oemanis sasih kapat;
 Bangkal ring dina Anggara Kliwon Doekoet;
 Sandan ring dina Boeda Kliwon Sinta;
 Oeloen Sétra ring sasih kesanga.

Pengatjin-atjin soebak, loewiripoen pengeleb keatoer: 1. kepoetjak ring sasih ka-4; 2. kedanoen Tamblingan ring sasih ke-4; 3. ketoekad Mawa ring sasih ke-4; 4. pemendak tirta ketoekad mawa ring sasih ke-4; 5. ngoesaban ring Poera Panjaoem, sasih ke-5; 6. ngoesaban ring Poera Pataangan, sasih ke-5; 7. ngoesaban ring Poera Pengoebengan, sasih ke-5; 8. ngoesaban ring Poera Batoe Kae, sasih ke-10; 9. karja penjoeb djagat, sasih ke-1; 10. karja penjait goenoeng, pengoelapan, pengambéan, ring sasih ke-1.

Malelasti kesegara, ring sasih ke-10; malelasti katoja Aë, ring sasih ka-4; malelasti katoja Mawa, ring sasih ka-1.

Indik pelanggaran, sang nangkép polih oepah 50 djinah bolong kan sandiri.

Dinsdag Kliwon van de 4de maand;

Klontjing op Woensdag Oemanis Koerantil;

Balé Agoeng Bandoel op Woensdag Oemanis in de 4de maand;

Bangkal op Dinsdag Kliwon Doekoet;

Sandan op Woensdag Kliwon Sinta;

Oeloen Setra in de 9de maand.

Offeranden voor de waterschapen als pengeleb¹⁾ moeten gehouden worden: in de poera Poetjak in de 4de balische maand; bij het Tamblingan-meer in de 4de balische maand; bij de Mawa-rivier in de 4de balische maand; pemendak tirta in de Mawa-rivier in de 4de maand; oogstfeest in de Poera Panjaoem in de Poera Panjaoem in de 5de maand; oogstfeest in de Poera Pataangan in de 5de maand; oogstfeest in de Poera Pangoebengan in de 5de maand; oogstfeest in de Poera Batoe Kae in de 10de maand; penjoeb djagat (bevochtigen van de wereld) in de eerste maand; penjait goenoeng (bergnaad), pengoelapan, pengambéan in de eerste maand.

Malelasti voor de zee in de tiende maand; malelasti voor de Aë (rivier) in de 4de maand; malelasti voor Mawa (rivier) in de 1ste maand.

De aanbrengrer van overtredingen tegen dit reglement ontvangt 50 kèpèngs belooning.

1) Een offer om veel water te krijgen.